

Ústavní soud - ohrožení demokracie

Zdeněk Koudelka

Nález Ústavního soudu z 29. 6. 2017, I.ÚS 3226/16, potvrdil revolucionářský charakter našeho Ústavního soudu. Ústavní soud se postavil proti Nejvyššímu soudu v otázce uznání rodičovství dvou otců. Nejvyšší soud odmítl uznat cizozemské rozhodnutí uznávající rodičovství dvou mužů vůči dítěti, které bylo narozeno za použití náhradní matky. Nejvyšší soud zde vyšel se zásady výhrady veřejného pořádku, která umožňuje odmítnout uznat cizozemská rozhodnutí pro rozpor se základy právního řádu. Ústavní soud však tento princip popřel a otevřel náš právní řád pronikání čehokoliv. Zasedá-li náš Ústavní soud, nemůže si být nikdo jist ničím, ani tím, že nepromění muže v ženu a místo tatínka a maminky nám vnutí označení rodič 1 a 2. Ovšem přístup, který užil Ústavní soud ve věci rodičovství dvou mužů, může užít i v legalizaci mnohoženství. Vždyť určitě začne někdo tvrdit, že právo na to, aby tatka měl čtyři ženy, je součástí lidského práva na rodinný život.

Ústavní soud se rozhodl mocensky zasáhnout do základů rodinného práva u nás. Již dříve zrušil zákonné omezení pro osoby žijící v registrovaném partnerství jako jedince osvojit dítě. Odůvodnil to tím, že musí přihlížet k společenským změnám a nemůže před nimi zavírat oči. Ovšem společenský vývoj ve věcech jako je rodina má reflektovat v parlamentní demokracii především zákonodárce a pokud tak neučinil je to součástí jeho rozhodnutí nechat právo takové, jaké bylo dosud. Z hlediska demokracie založené na volbách, která je základem našeho státu, je nesprávné, že ti, kteří svou politickou bitvu prohrají v parlamentu, respektive ve volbách, využívají Ústavní soud, který je ochoten takové prohrané volební a parlamentní bitvy měnit svým rozhodnutím. To je příklad, z pohledu demokracie, nesprávného soudního aktivismu a soudcokracie. Soud uvedl: *„Ústavní soud samozřejmě nemůže přehlížet, že v současnosti dochází k zásadním změnám ve způsobu soužití osob, že na rozdíl od tradičnějšího pojetí rodin, předpokládajícího zpravidla společný život více generací, žije stále více osob samostatně (tzv. singles), počet nesezdaných párů (soužití druhá a družky nebo jiné podoby kohabítace) se přibližuje počtu párů sezdaných a rozvod manželství je vnímán jako něco téměř přirozeného... Před těmito jevy Ústavní soud nemůže „zavírat oči“.* (Bod 37 odůvodnění nálezu Ústavního soudu z 14. 6. 2016, Pl. ÚS 7/15. Odsouzení tohoto nálezu obsahuje výstižně odlišné stanovisko ústavního soudce prof. Vladimíra Sládečka.)

Podstatou není, zda je správné, aby určitý okruh lidí mohl či nemohl osvojit dítě, ale to, že vyřešení této otázky má být v demokracii v rukou voleného parlamentu, nikoliv soudců. Ústavní soud může určitý zákon zrušit, je-li v rozporu s ústavní normou. Ovšem neústavnost musí být od prvopočátku vzniku zákonné normy, musí být zřejmá. Pokud Ústavní soud pracuje s tím, že neústavnost vznikla díky společenským změnám, pracuje s měkkými kritérii, které může použít vždy a proti všemu. Odrážet vývoj společnosti do právního řádu má prvotně zákonodárce.

Příkladem je zavádění stejnopohlavních manželství. Někde zastánci jejich uzákonění jdou cestou politického boje skrze parlamenty a referenda. Tato cesta vedla k úspěchu i v katolickém Irsku 22. 5. 2015, kdy referendum uznalo možnost manželství dvou lidí bez ohledu na pohlaví, anebo ve Finsku, kde byl tento požadavek uzákoněn v únoru 2015. Jinde jsou tyto snahy vedeny cestou soudního boje. Když zastánci tohoto chápání manželství prohráli svůj boj politickými prostředky, snaží se změnu vysoudit jako své ústavní právo. Soudy pak mění chápání právních pojmů. Nejvyšší soud USA v roce 2015 prohlásil zákaz homosexuálních sňatků praktikovaný některými státy americké unie za protiústavní. Tedy uznal těsnou většinou 5:4 nové pojetí manželství i jako svazek dvou žen nebo dvou mužů. Jsem přesvědčen, že tvůrci americké ústavy z 18. století by se divili, co jim to Nejvyšší soud v 21. století dává do úst. V tehdejší době bylo manželství jinak než jako svazek muže a ženy

nemyslitelné. A je 5 lidí nadřazeno nad tisíce členů kongresů USA a jeho členských států, kteří jsou z ústavy oprávněni k ústavní změně? A zastaví se soudci jen zde? Určitě ne. Je jen otázkou času, kdy si někdo bude chtít vysoudit mnohoženství.

O základních otázkách života státu má v demokracii rozhodovat lid přímo nebo skrze volby. Dokonce i někteří soudci si to uvědomují. Předseda Nejvyššího soudu USA John G. Roberts jako příslušník nesouhlasící menšiny čtyř soudců k zastáncům změny uvedl: „*neoslavují Ústavu. S ní to nemá nic společného. (...) Tento soud není zákonodárným sborem. To, jestli je homosexuální manželství dobrou myšlenkou, by nemělo být naším zájmem.*“ Soudce Antonin Scalia napsal: „*Dnešní rozhodnutí znamená, že mým vládcem a vládcem 320 milionů Američanů od pobřeží k pobřeží, je většina z devíti právníků Nejvyššího soudu. Toto stanovisko rozšiřuje moc soudu takovým způsobem, na který Ústava ani dodatky nepomyslely. Praxe takové ústavní revize nevoleného výboru devíti, vždy doprovázená velkým velebením svobody, okrádá lidi o nejdůležitější svobodu, kterou prosadili v Deklaraci nezávislosti a vybojovali v revoluci v roce 1776 - svobodu vládnout si sami.*“

Jde o spor mezi těmi, kteří právní pojmy vykládají tak, jak se chápali v právu při jejich vzniku podle jejich původní (originální) interpretace, a těmi, kteří prosazují změnu práva tak, že se při nezměněném textu právního předpisu, radikálně změní jeho interpretace podle toho, jak si přejí ti, kteří mají moc nad jeho výkladem. Zatímco originalisté uznávají možnost změny práva, ale cestou řádné novelizace původního textu podle ústavních pravidel o provádění změn právního řádu a ne skrze tajné porady nevolených soudních senátů.

Často se hovoří o ohrožení demokracie. Někdo má strach, co se stane, když vyhraje Andrej Babiš volby, co se stane v Polsku atd. Ohrožení demokracie je reálné, ale ze strany soudů a zvláště našeho Ústavního soudu. Pokud o tom, zda má být u nás mnohoženství, stejnopohlavní manželství či to, že dítě je výsledkem vztahu muže a ženy, bude rozhodováno Ústavním soudem, pak se odsouvá volený Parlament na vedlejší kolej a tím se odsouvají na vedlejší kolej samotné volby, jelikož podstatné věci již nebudou rozhodovány v Parlamentu na základě volebních výsledků, ale na tajné poradě tří soudců nějakého senátu Ústavního soudu. Tomu je třeba se vzepřít.

Rozhodnutí Ústavního soudu se tváří, že jde jen o ojedinělé uznání kalifornského práva, který takové rodičovství dvou mužů a žádné ženy připouští. Nejsme však kalifornským protektorátem. Platí zde naše právo a cizinci, kteří k nám přijedou, musí naše právo respektovat. Ústavní soud v zásadě přiznal větší a zvláštní práva cizincům a je jen otázkou času, kdy někdo řekne, když tato práva mohou mít u nás Američané, proč ne i naši občané. A protože to nejde prosadit skrze volený Parlament, tak si to vysoudíme. A jistě se opět najde na Ústavním soudu nějaký ke všemu ochotný a všeho schopný senát. Vzpomeňme pokus Finky žijící v Itálii u Evropského soudu pro lidská práva zakázat italským občanům umístování křížů ve školách. Je přece logické, že budu-li chtít žít v Itálii, musím se přizpůsobit tamním pravidlům. Chtějí-li u nás žít Američané z Kalifornie, musí respektovat naše pravidla. Nejvyšší soud jednal jako soud nezávislého státu a zastal se pravidel naší většiny. Ústavní soud jednal jako protektorátní soud a nadřadil požadavky cizinců a kalifornské právo nad naše právní a kulturní základy.